

І С Т И Н И

БІОРНСТЪЄРНЕ БІОРНСОН

СЮНЬОВЕ
СУЛЬБАКЕН
ВЕСІЛЬНИЙ
МАРШ

Харків
«ФОЛІО»
2018

Розділ перший

Посеред розлогих долин Норвегії височіють пагорби, які від ранку до вечора зусібіч осяває своїм промінням сонце. Люди, що мешкають ближче до підніжжя гір і рідше бачать сонце, називають такі пагорби Сульбакен — Сонячне узвишшя. Дівчинка, про яку тут піде мова, мешкала саме на такому узвишші, і хутір теж називався Сульбакен. Сніг залягав там пізно восени, а танув найраніше — напровесні.

Господарі хутора були гаугіанцями¹, їх прозивали «читцями», бо вони читали Біблію запопадливіше, ніж інші. Чоловік називався Гутторм, а дружина — Карен. Їхній син-первісток помер, тож вони три роки й ногою не ступали на східну половину церкви, де хрестили дітей. Згодом у них народилася донечка, яку вони хотіли наректи на пам'ять про сина Сюверта схожим іменем, тож доню охрестили Сюньов, більш співзвучного імені не знайшлося. Але мати називала дівчинку Сюньове, бо, доки та була малою, додавала завжди до імені «моя» —

¹ *Гаугіанці* — прибічники Г. Н. Гауге (1771—1824), керівника релігійного руху в Норвегії кінця XVIII — початку XIX ст.

«Сюньове моя», їй здавалося, так легше вимовляти. Як дівчинка вже підросла, усі кликали її, як мати, — Сюньове. Навколишні мешканці мали одностайну думку, що, скільки сягає людська пам'ять, не було ще в їхній парохії такого милого дівчати, як Сюньове із Сульбакена.

Ще зовсім крихіткою батьки брали її щонеділі з собою до церкви, хоч дівчинка ще й не розуміла нічого з проповіді, їй здавалося, ніби священик водно лає Бента-Острожника, який завжди сидів під самою казальницею. Але батько наполягав на тому, щоб дівчинка ходила з ними, мовляв, хай звикає.

Мати також погоджувалася з ним, додаючи: «Невідомо, як за нею наглянуть удома, доки ми в церкві». Якщо в господарстві чахнуло якесь ягня, козеня чи поросля або занедужувала корова, худібку відразу дарували Сюньове, і тварина миттю оклигувала. Так запевняла матір. Батько не надто йняв тому віри, але чи не байдуже, кому належить маржинка, лиш би дужа була.

На іншому боці долини, біля самого підніжжя високих гір, лежав хутір Гранлієн — Смерековий схил, названий так через те, що з усіх боків його оточував дрімучий смерековий ліс, чи не найбільший в усій околиці. Прадід нинішнього господаря хутора воював і якийсь час перебував у Гольштайні, який взяли в облогу росіяни. З тієї військової виправи він привіз у своєму ранці чимало дивовижного чужинецького насіння та й посадив навколо хати. Проте з часом рослини вигинули, лише зі смерекових шишок, що випадково затесалися до насіння, виріс густий смерековий ліс, сховавши у своїй сутіні присадибні будівлі. Прадіда звали Турбйорном на

честь діда; його найстаршого сина — Семуном, на честь батька. Так і повелося споконвіку, що господарі хутора називалися то Турбйорнами, то Семунами. Однак подейкували, що в Ірландії господарям таланило теж навпереміну і не тому, хто звався Турбйорном. Коли в нинішнього господаря, Семуна, народився первісток, він довго вагався, але не посмів переступити родинної традиції, тож назвав сина Турбйорном. З голови йому не йшла думка, чи не можна так виховати хлопця, щоб оминути долю, пророковану людським поголосом. Семун не мав цілковитої певності, однак йому *здавалося*, ніби він помічає у хлопчиська перші ознаки непокірної вдачі. «Це треба викорінювати...» — сказав він матері. Коли Турбйорнові виповнилося три роки, батько, бувало, сідав з різкою біля нього й змушував скласти на місце розкидані цурпалки, підняти пожбурене горня або погладити kota, якого малий скубнув спересердя. Коли на батька таке находило, матір завжди виходила з хати.

Семуна дивувало, що старшим ставав хлопець, то важче було тримати його в шорах, незважаючи на суворе батьківське виховання. Він рано засадив його до книжки, брав з собою на поле, щоб завжди мати шибеніка перед очима. На материних плечах лежав догляд за господарством та меншими дітьми; приголубити синопка й застерегти не робити збитків вона могла тільки зранку, одягаючи малого. Та ще в неділю або на свята, коли родина збиралася разом, вступалася за нього перед батьком. Турбйорн, який завжди діставав позавуш лише за те, що читав *б і а* як *аб*, а не як *ба*, і за те, що намагався відшмагати малу Інгрід, як шмагав його

самого батько, думав собі не раз: «Чого ж мене завжди карають, а меншим усе дозволено?»

Перебуваючи цілими днями при батькові й не відважуючись з ним на розмову, Турбйорн став маломовним, зате багато думав. Та якось, коли вони перевертали сіно, йому таки вихопилося з уст:

— Чому на Сульбакені сіно вже висушили й погромадили, а тут воно ще вогке?

— Бо у них більше сонця, ніж у нас...

Тоді хлопчик вперше помітив, що сонячна розкіш, у якій купався Сульбакен і якою він так тішився, призначалася іншим, а не йому. Відтоді він частіше позирив на Сонячне узвишся.

— Не сиди склавши руки і не витріщайся, — штурхав його батько. — Тут і малому, і великому треба гарувати до сьомого поту, аби було що покласти до рота.

Коли Турбйорнові виповнилося сім чи вісім років, Семун узяв до господарки наймита. Наймит називався Аслак і, незважаючи на свій юний вік, встиг набачитися світу. Того вечора, коли Аслак з'явився на хуторі, Турбйорн уже спав. Наступного ранку хлопчина сидів за книжкою, раптом хтось з нечуваним грюкотом відчинив ногою двері, і до хати з величезним обережком дров увійшов наймит. Він гепнув дрова додолу так, аж цурпалки розлетілися навсібіч, й застрибав, струшуючи з себе сніг. Підстрибуючи, Аслак примовляв:

— Але й студено, як казала тролиха, вгрузнувши по пояс у кригу.

Батька не було в хаті, мати мовчки змела з долівки сніг і винесла за поріг.

— На що витріщився? — запитав Аслак у Турбйорна.

— Ні на що, — злякано відповів той.

— Бачив півня на останній сторінці своєї книжки?

— Так.

— А бачив, як до нього курки злітаються, лишень згорнеш книжку?

— Ні.

— То подививсь!

Малий слухняно зробив як велено.

— Ото телепень! — буркнув наймит.

Та від тієї миті ніхто не мав такої влади над Турбйорном, як Аслак.

— Нічого ти не знаєш, — якось сказав Аслак до малого, що, як завжди, не відходив від наймита ні на крок.

— Знаю, геть усе аж до четвертої глави, — заперечив Турбйорн.

— Пхе! Ти ж навіть не знаєш про троля, який протанцював з дівчиною до сходу сонця, а тоді луснув, мов теля, яке обпилося квасного молока.

Ще ніколи в житті Турбйорнові не доводилося чути стільки мудрості нараз.

— А де це було? — поцікавився він.

— Як це — де? Звісно, на Сульбакені...

Турбйорн аж очі вибалушив.

— А чув про чоловіка, який продався чортові за пару старих чобіт?

Від зачудування хлопцеві мову відняло.

— Гадаєш собі, де це було? Ге... Теж на Сульбакені. Бач, он там, унизу, де потічок тече... Ой лишенько, погані справи з твоєю християнською наукою, — вів Ас-